

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Intenzifikace vztahů mezi Ruskem a zeměmi subsaharské
Afriky**

Elizaveta Rusinova

Plzeň 2021

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

**Studijní obor Mezinárodní vztahy – teritoriální
studia**

Bakalářská práce

**Intenzifikace vztahů mezi Ruskem a zeměmi subsaharské
Afriky**

Elizaveta Rusinova

Vedoucí práce:

Ing. Ondřej Horký-Hlucháň, PhD.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity

v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2021

.....

Poděkování:

Chtěla bych poděkovat Ing. Ondřej Horký-Hlucháň, PhD. za cenné rady, pomoc a čas, který věnoval mé bakalářské práci.

Plzeň, duben 2021

Obsah

Úvod.....	10
1. Mechanismy rozvoje spolupráce mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky.....	13
1.1. Politická spolupráce a diplomatické styky	14
1.2. Spolupráce v oblasti ekonomiky a obchodu	15
1.3. Spolupráce v oblasti vědy a kultury.....	18
1.4. Jaderná spolupráce	20
2. Historická zkušenost SSSR a současná fáze vývoje vztahů mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky.....	21
3. Vybrané případové studie vztahu Ruska s konkrétními státy	27
3.1 Vojenská spolupráce Ruské federace a Mosambikem	27
3.2 Spolupráce Ruské federace a Jihoafrické republiky v jaderné oblasti	29
Závěr.....	32
RESUMÉ.....	42

Úvod

Spolupráce Ruska s africkými zeměmi získává v poslední době poměrně

významnou pozici v zahraniční politice Ruské federace. Vztahy Ruska a zemí afrického kontinentu se datují již dávno před vznikem Ruské federace jako státu a vždy se lišily mnohostranností. Význam Subsaharské Afriky pro Rusko (či dříve pro Sovětský svaz) se časově proměňoval. Význam afrického regionu ve vztahu k Rusku se pohyboval od priorit v zahraničněpolitických agendách až po oblast zapomnění a zpět.

V novém tisíciletí roste potřeba Ruska k přeorientování směrů zahraničněpolitické a zahraničně-ekonomické spolupráce s cílem chránit národní a státní zájmy. K dnešním dnům je vývoj strategické interakce významnou událostí v ruské zahraniční politice, protože bez trvalých vztahů s africkým kontinentem nemůže Rusko rozšiřovat svůj vliv na světovou politiku a ekonomiku. Afrika je bohatá na přírodní zdroje, takže je atraktivní pro spolupráci i s jinými státy a její role na světové scéně se zvyšuje. Studie vztahů Ruska se zeměmi Afriky, a také všech možných aspektů jejich spolupráce, se zdá být extrémně důležitá z hlediska národních zájmů Ruska a zemí Afriky.

Cílem této práce je zkoumat vztahy mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky v posledních letech. Spolupráci mezi Ruskem a africkými státy v různých oblastech, například politicko-diplomatickou, ekonomickou, vojensko-technickou a jadernou oblastí, budu zkoumat mezi lety 1991 a 2020. Volba tohoto období je způsobena existencí Ruské federace jako státu, který je oficiálním státem/pokračovatelem Sovětského svazu, existence skončila v roce 1991. Mezi klíčové otázky, na které se pokusím odpovědět patří: Jak ovlivnila zkušenost spolupráce SSSR s africkými zeměmi spolupráci Ruské federace s těmito státy? Jak probíhala spolupráce mezi těmito státy v období po rozpadu Sovětského svazu a jaký to mělo vliv na geopolitickou situaci obou regionů? A jaké jsou perspektivy ve vztazích mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky na pozadí spolupráce v různých oblastech?

Struktura této práce je rozdělena na dvě části: teoretické a praktické. V teoretické části, čemuž odpovídá první kapitola této práce, jsou zkoumány formy, metody a mechanismy mezinárodní spolupráce, které mohou být použity k mezinárodní spolupráci mezi Ruskou Federací a zeměmi Subsaharské Afriky. Formy spolupráce jsou řešeny v rámci jednotlivých oblastí aplikace.

V praktické části této práce, která odpovídá kapitolám dvě a tři, se zabývám

praktickým uplatňováním mechanismů mezinárodní spolupráce zmíněných zemí. Praktická aplikace je řešena dvěma způsoby. Druhá kapitola se zaměřuje na chronologickou složku daného tématu a také se zabývá zkušenostmi nasbíranými Ruskem za dobu existence Sovětského svazu i po vzniku Ruské federace. Třetí kapitola se zabývá případovou studií spolupráce Ruska a konkrétních států v subsaharské Africe v určitých oblastech mezinárodní spolupráce.

Na konci této práce se pokusím zhodnotit mezinárodní spolupráci Ruska se zeměmi subsaharské Afriky a důvody pro posílení vzájemných vztahů. Dále se pokusím zmapovat možné vyhlídky na rozvoj vztahů mezi oběma regiony do budoucna.

1. Mechanismy rozvoje spolupráce mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky

Návrat Ruska do Afriky se odehrává v obrovské konkurenci se západními, a hlavně východními zeměmi kvůli sféram vlivu v daném regionu. Západní země postupně ztrácejí své pozice, zatímco Čína postupně buduje své (Spivak 2019). Intenzifikace vztahů Ruska se zeměmi afrického kontinentu, zejména se zeměmi subsaharské Afriky, probíhá posílením mezinárodní spolupráce (Dejč 2009: 52). V globalizovaném a ve stále více vzájemně závislém světě se význam principu spolupráce každým rokem zvyšuje. Samotný pojem "mezinárodní spolupráce" stejně jako princip spolupráce vypovídá o tom, že stát bez ohledu na své rozdíly, ať už politické, ekonomické, sociální nebo kulturní, musí spolupracovat ve jménu společných cílů. Společné cíle pro státy se mohou týkat například mezinárodní bezpečnosti, ekonomické stability nebo lidských práv (OON nedátovano). Podobné metody nebo mechanismy budu zkoumat v této kapitole. Budu se věnovat třem oblastem spolupráce: politické, ekonomické a vědecko-kulturní.

V koncepci zahraniční politiky, kterou v roce 2008 představil tehdejší ruský prezident Dmitrij Anatolievich Medveděv, je prioritou přítomnost Ruské federace na africkém kontinentu. Prostřednictvím interakce se státy tohoto regionu navazují politické dialogy s regionálními organizacemi. Zvažováním této koncepce je možné také poznamenat, že k dosažení stanovených úkolů podle této koncepce je třeba zavedené spolupráce v rámci "G8"¹, a také pomoc při řešení konfliktů a krizových situací na území regionu (Konceptija vněšněj politiky Rossijskoj Federacii č.Pr-1440). Mohou nastat podobné situace, protože v regionech i dnes existují problémy spojené s mezinárodními konflikty, socioekonomickými otázkami i bojem o přírodní zdroje. (Dejč 2009: 52–53; Kočova 2020: 22).

Dnes pojem "mezinárodní spolupráce" vychází z principu, že aktéři nepoužívají násilí jako metodu řešení různých otázek. Spolupráce je vyjádřena interakcí několika aktérů. Ti by se měli dohodnout a koordinovat své činnosti, které se týkají řešení

---

¹ Na pozadí událostí roku 2014, zhoršení vztahů mezi Ruskem a Ukrajinou, představitelé mnoha zemí světa uvalili sankce vůči Rusku. Světoví lídři ze skupiny G7 dali Rusku podmínku, že musí změnit svou politiku vůči Ukrajině, jinak bude vyloučena ze skupiny na dobu neurčitou (Cohen 2014).

společných otázek. Každý aktér může mít své cíle nebo to mohou být cíle společné. Vždy je však spolupráce nastavena tak, že všichni aktéři podílející se na koordinaci a úpravě své politiky v procesu mezinárodní spolupráce, očekávají přínos (Milner 1992: 467–468).

1.1. Politická spolupráce a diplomatické styky

Politická spolupráce je vyjádřena především formou přítomnosti zástupců jiných států: velvyslanectví a konzulátu. V 60. letech SSSR navázal diplomatické vztahy s většinou nově vzniklých zemí v důsledku dekolonizace v Africe (Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublijě Južnaja Osetija nedatováno). Problematika otázek ambasad v Rusko-africké spolupráci začíná od rozpadu SSSR. Uzavření ruských velvyslanectví, snížení počtu zaměstnanců ambasad, uzavření diplomatických zastoupení zemí afrického kontinentu - to vše je součástí negativních důsledků rozpadu SSSR pro vztahy s africkými zeměmi (Dejč 2009: 54; Arkhangelskaya 2013: 63).

Politická spolupráce se projevuje i při návštěvách hlav států či jejich zástupců. Podobná setkání jsou impulsem pro rozvoj bilaterálních vztahů, neboť v rámci takových setkání mohou být uzavřené mezivládní dohody, jejichž cílem je navázat spolupráci v různých oblastech jako je kultura, věda, cestovní ruch, vzdělávání a tak dále (Dejč 2009: 54). V roce 1998 při návštěvě Moskvy byl přítomen i Jihoafrický viceprezident Tabo Mbeki. Během jeho návštěvy byly projednány otázky týkající se perspektiv spolupráce Ruska a Jihoafrické republiky. Již v dalším roce 1999 navštívil prezident Jihoafrické republiky Nelson Mandela Ruskou federaci a výsledkem této návštěvy bylo podepsání Deklarace o zásadách přátelských vztahů a partnerství mezi Ruskem a Jihoafrickou republikou (Dejč 2009: 55). Tato deklarace upevnila na právní úrovni rozvoj spolupráce mezi Ruskem a Jihoafrickou republikou v mnoha oblastech a také možnost uzavřít další dohody o spolupráci. Posílení politických vazeb se zeměmi afrického regionu má pro Ruskou federaci velký význam, protože země tohoto regionu tvoří velké množství hlasů v mezinárodních organizacích. Například v OSN má RF podporu více než 50 zemí afrického regionu, s nimiž se zájmy Ruské federace shodují (Pudovkin 2019).

Politicko-diplomatická spolupráce mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky probíhá i v OSN. Ruská pozice v některých otázkách nachází podporu ze strany afrických zemí a naopak (Dejč 2009: 69–70). Jako příklad lze uvést, že Rusko a africké

země byly solidární v otázce vytvoření Peacebuilding Commission s aktivní účastí na jejích aktivitách Rady Bezpečnosti OSN (Dejč 2009: 70). Nový orgán byl navržen tak, aby pomohl zemím vycházejícím ze stavu konfliktu s nastolením míru (UNITED NATIONS nedatováno). Spolupráce afrických zemí s Ruskou federací v rámci OSN se týká i Rady pro lidská práva. Postoje těchto zemí se však ne vždy shodují ve všech otázkách. Názory Ruska a afrických zemí na reformu Rady bezpečnosti OSN se tak částečně rozcházejí. Rusko podporuje myšlenku rozšíření Rady bezpečnosti začleněním do rady zástupců rozvojových regionů Afriky, Asie a latinskoamerických zemí, má však námitky proti právu veta pro nové členy (Aksjonov 2017: 128; Dejč 2009: 70) .

1.2. Spolupráce v oblasti ekonomiky a obchodu

Jedním z hlavních směrů spolupráce v ekonomické oblasti mezi Ruskou federací a Subsaharskými zeměmi jsou investiční projekty. Podle ředitelky Ústavu Afriky Ruské akademie věd Iriny Abramovové a jejího kolegy ruského ekonoma vztahaře Leonida Fituniho budou pro ruské společnosti na území subsaharské Afriky nejzajímavější investiční strategie spojené se zaměřením na zdroje a suroviny, s vytvářením trhů, s prodejem produktů. Dále budou spojené i se strategiemi spojenými s nárůstem obchodních vazeb, stejně jako se strategiemi hospodářské expanze. Pro velké ruské společnosti s podporou státu se zaměřením na komoditní průmysl je cílem investiční strategie získat suroviny a zajistit stabilní přístup. Nejatraktivnějšími oblastmi pro tuto destinaci budou v subsaharské Africe země západního pobřeží kontinentální Afriky a jižní oblasti, tedy země ležící na jihu Afriky. Strategie investování pro vytvoření trhu jsou zajímavé pro firmy - výrobci, jejichž investice jsou zaměřeny na vytvoření trhu pro dodávky svých produktů nebo služeb, a to včetně specifického zboží. Otevření kanceláří a poboček firem a korporací na území členských států Afriky slouží také jako investice pro zvýšení efektivity podnikání ruskými společnostmi. Převodění části své výroby na území zemí Subsaharské Afriky umožňuje snížit náklady na čas a peníze na dodání výrobků z Ruska nebo jiných zemí. Strategie ekonomické expanze zahrnuje sladění činů v oblasti ekonomiky mezi subjekty za účelem dosažení společných cílů a přínosů. Tato strategie je více typická pro velké veřejné společnosti nebo samotné státy než pro podnikání, protože zahrnuje ekonomické ukotvení v konkrétní zemi regionu nebo v určité oblasti ekonomiky regionu (Abramova 2015: 168–169).

Jedním z hlavních ekonomických směrů spolupráce s Afrikou je obchod. Africký region je jedním z nejdůležitějších regionů pro dodávky minerálních surovin (Korend'asov 2016: 204). Nicméně obchod mezi Ruskou federací a zeměmi Subsaharské Afriky není omezen na určité skupiny zboží, přesto jsou nejvíce vyváženým zbožím Ruska v tomto regionu hlavně potraviny a zemědělské suroviny, obilí, stroje, zařízení, vozidla a palivo (Salamatov 2019: 15; TASS 2019). Významným dovozcem z afrických zemí je Rusko pokud jde o ovoce, ořechy, rudy, potravinářské výrobky a zemědělské suroviny, stejně jako textilie a produkty chemického průmyslu (Salamatov 2019: 15; TASS 2019). Africké země jsou regionem bohatým na přírodní zdroje. V tomto ohledu má Ruská federace zájem o těžbu a nákup a zpracování minerálních surovin afrického regionu. Také ruské těžební společnosti mají zájem o zakoupení práv na využití ložisek, což umožní rozšířit a doplnit zdrojovou základnu ruského těžebního komplexu (Korend'asov 2009: 15). V oblasti ropy a zemního plynu obchod probíhá pouze ve východoafrických zemích, protože na území západní Afriky je silná konkurence ze strany Nigérie. Podobně také v Jižní Africe jsou preferováni regionálními vývozci (Nikuličev 2009: 138–139).

Odpis dluhu lze také považovat za spolupráci v ekonomické oblasti. Provádění této politiky přispívá ke zlepšení vztahů Ruské federace s orgány afrických zemí (Larionova 2006: 9). Za odepsání dluhu má Rusko v úmyslu získat úlevy a výhody v různých oblastech spolupráce, například v politické a ekonomické sféře, a to výměnou za své kroky vůči zadluženým africkým státům, jejichž většina dluhů vznikla již v dobách SSSR. Ještě v roce 2017 ruský prezident Vladimir Putin označil částku dvacet milionů dolarů jako objem dluhu zemí afrického regionu. Nejde však o jednorázový odpis dluhu. Do jisté míry odepsání dluhů Ruskem začalo již po rozpadu SSSR. V roce 1996 byl dluh Angoly částečně odepsán s podmínkou, že do roku 2016 musí být zůstatek částky vrácen. Později v roce 1997 v rámci Pařížského klubu byla RF povinna odepsat dluhy za dodávky zbraní dalším čtyřem zemím Afriky: Etiopii, Mosambiku, Jemenu a Alžírsku (But 2019). Většina dluhů afrických zemí zůstala z dob SSSR, kdy Sovětský svaz rozdával půjčky z politických důvodů. Výhodami, které získává Rusko výměnou za odpis dluhů, je často přístup ruských společností na trhy afrických zemí nebo přístup na ložiska umístěná na jejich územích (BBC 2017).

Členské země G8 se na summitu v roce 2005 zavázaly odepsat dluhy zemím Afriky Mezinárodní rozvojovou asociací, Mezinárodním měnovým fondem i Africkým rozvojovým fondem. Odpis zahraničního dluhu se měl podle podepsané dohody týkat nejchudších zemí Afriky. Tento seznam zemí zahrnoval 15 zemí Subsaharské Afriky a také jeden stát Jižní Ameriky – Guyana (Federalnyj zakon č. 189-FZ).

Odpis dluhů Rusku africkým zemím nepřichází jen z výhod nebo z nutnosti. Podobná politika může být také prováděna na podporu rozvoje zemí Afriky. Příkladem takové politiky je nařízení vlády Ruské federace k podepsání dohody o zadlužení Madagaskarské republiky. Tato dohoda naznačuje, že dluh Madagaskaru vůči Ruské federaci bude použit k financování různých rozvojových projektů na teritoriu republiky (Rasporjaženije Pravitelstva Rossijskoj federacii č. 691-r). Výše dluhu stanovená ve smlouvě činí téměř 89 milionů dolarů (Rasporjaženije Pravitelstva Rossijskoj federacii č. 691-r: čl. 2). Projekty, které musí být podepsány v rámci této dohody, musí být zaměřeny na vývoj v oblasti zdravotní péče, na dostupnost a kvalitu vzdělávání, a také na boj s energetickou chudobou (Rasporjaženije Pravitelstva Rossijskoj federacii č. 691-r: čl. 4).

Podobná situace se odehrává i v Mosambiku. Mezi Mosambikem a Ruskou federací byla také uzavřena mezivládní dohoda o uplatňování finančního dluhu Mosambiku vůči Rusku na financování projektů zaměřených na rozvoj na území Mosambiku. V tomto případě jde o financování Národního programu školní výživy. Tento program byl vytvořen vládou Mosambiku ve spolupráci se Světovým potravinovým programem. Cílem tohoto programu je řešení problémů chronické podvýživy u dětí žijících na území Mosambiku, ale také zapojení dětí školního věku do získání základního vzdělání. Výše dluhu, který bude použit na financování tohoto programu, činí 40 milionů dolarů na dobu pěti let. Kromě výše uvedeného je součástí programu další snaha o rozvoj místního zemědělství – podpora místních potravin, čímž bude zajištěna podpora místní sedlácké domácnosti. Ale bude také zajištěna celková podpora rozvoje místní komoditní zemědělské produkce, což bude mít také v budoucnu dopad na bezpečnost potravin v zemi. Důležitým bodem pro Rusko je, že tento program je první, ve kterém se Rusko zapojilo do schématu "dluh výměnou za rozvoj". Podobnou dohodu kromě Madagaskaru a Mosambiku Rusko uzavřelo také s Tanzanií (Pravitelstvo

Rossijskoj Federacii v Respublikě Mozambik nedatováno).

1.3. Spolupráce v oblasti vědy a kultury

Za dobu existence SSSR byly vztahy se zeměmi Subsaharské Afriky v oblasti vědy a kultury dostatečně rozvinuté. Velkou součástí spolupráce v oblasti kultury SSSR a následně i Ruské federace s africkými zeměmi jsou vzdělávací programy. Za dobu existence SSSR i dnes mají občané afrických zemí možnost získat vzdělání na vysokých školách v Rusku. Afričtí studenti mohou získat vzdělání jak komerčně, tak rozpočtově, se stipendii a výhodami (Dejč 2009: 63–64). Vytváření podmínek pro adaptaci zahraničních studentů mělo velký vliv na kvalitu sovětského školství. To se v důsledku odrazilo také na počtu zahraničních studentů na ruských vysokých školách a také na rozšiřování vlivu Sovětského svazu na světové scéně. Vzdělávání studentů z afrických zemí v sovětských a později i v ruských vysokých školách umožňuje nejen zvyšovat důvěryhodnost státu na mezinárodní scéně, ale také vypovídá o kvalitě vzdělání či o úrovni kultury. Zároveň posiluje autoritu sovětské a ruské vědy z mezinárodního hlediska stejně jako ruských kulturních rysů. Přilákání zahraničních studentů samo o sobě má pozitivní vliv na ekonomiku země a iniciuje kulturní výměnu díky přítomnosti placených forem výuky, i přes relativně malý počet zahraničních studentů, kteří platí své studium na ruských vysokých školách samostatně (Ručkin 2019: 24). Po absolvování vysoké školy si zahraniční studenti sami zvolí další cestu. Při návratu do vlasti mohou zahraniční studenti ovlivnit politickou, ekonomickou a kulturní realitu svých zemí, což vlastně umožňuje hovořit o formování nové elity. Druhá možnost předpokládá, že zahraniční absolvent může zůstat v Rusku, při tom může být vnímán jako potenciální cenný lidský zdroj pro ekonomiku země jako sociálně adaptovaný, ovládající jazyk a chápající místní kulturu subjektu (Kamara 2018: 165). Absolventi ruských vysokých škol, kteří se vrací se do své vlasti, organizují Asociaci absolventů ruských vysokých škol. Ta podporuje zájem o ruskou kulturu, o ruskou politickou scénu a o aktivity na světové scéně. Členy podobných sdružení v afrických zemích jsou absolventi a mezi nimi lze nalézt i lidi, kteří zastávají vysoké posty na politické scéně svých zemí (Dejč 2009: 65–66).

Kromě přilákání zahraničních studentů na ruské vysoké školy mohou způsobem spolupráce zemí v rámci vědecko-kulturní oblasti být dohody uzavřené mezi vysokými

školy a různé programy pro spolupráci ruských univerzit a univerzit afrických států. Organizace stáží a výměna učitelů je také příkladem spolupráce zemí na úrovni univerzit. Například Ruská univerzita přátelství národů (RUDN) spolupracuje v tomto duchu s univerzitami z Pobřeží slonoviny a v Ghaně (Dejč 2009: 65). Kromě výše zmíněných způsobů spolupráce států ve školství lze také zmínit, že státy mohou vytvářet společné vzdělávací instituce. Jako příklad této spolupráce lze uvést události Severní Afriky, kde v roce 2006 během návštěvy Ruského prezidenta Vladimira Vladimirovič Putina bylo dosaženo dohody o otevření v Káhiře Rusko-egyptské univerzity (Dejč 2009: 64).

V rámci rusko-africké akademické spolupráce byl vytvořen Ústav Afriky Ruské akademie věd s podporou Ministerstva zahraničních věcí Ruské federace. V rámci tohoto Institutu Ruské akademie věd vznikla výzkumná centra, která se zabývají výzkumem v různých směrech v kontextu afrického regionu. Na základě aktuálních otázek pro výzkum vyzývají zástupci této organizace, zejména ředitelka Institutu Irina Abramova, aby vedení země změnilo svou politiku vůči zemím Afrického regionu s cílem upevnění svých pozic na evropském kontinentu. Dá se tedy říci, že Institut Afriky je zdrojem a nástrojem vlivu pro prosazování politiky Ruské federace v africkém regionu. Africký institut jako součást Ruské akademie věd také pořádá různé akce, semináře a fóra v rámci osvícenství (Kalika 2019: 18–20).

Kromě spolupráce v akademické sféře je formou spolupráce Ruska v kulturní sféře s africkým regionem organizace kulturních center. V období SSSR existoval Svaz sovětských společností přátelství, jehož reprezentanté byli na území mnoha afrických zemí, například v Angole, v Beninu, v Etiopii, ve Rwandě. (Putevoditeli po rossijskim archivam nedatováno; Dejč 2009: 61–62). Cílem této organizace a jeho hlavním úkolem byl rozvoj spolupráce a přátelství mezi SSSR a africkými zeměmi, stejně jako rozvoj vztahů mezi zeměmi v oblasti kultury a vědy prostřednictvím různých společenských organizací, institucí a zástupců těchto oblastí, jak ze strany SSSR, tak i zástupci afrického regionu. Od roku 1992 je SSSR přeměněn na Ruskou asociaci mezinárodní spolupráce jako právní nástupce SSSP (Putevoditeli po rossijskim archivam nedatováno).

1.4. Jaderná spolupráce

V rámci jaderné spolupráce se vznáší otázka nešíření jaderných zbraní a zastavení veškerého vývoje zbraní. V době "studené války" mezi SSSR a USA byla uzavřena řada bilaterálních dohod zaměřených na omezení jaderné konfrontace kvůli hrozbě jaderné války. V roce 1972 byla mezi SSSR a USA uzavřena smlouva o omezení systémů protiraketové obrany. Tato smlouva byla také zaměřena na omezení jaderného závodu mezi státy. Následně Spojené státy americké v roce 2002 tuto smlouvu vypověděly, čímž tato smlouva ztratila svou platnost. Byla také uzavřena řada smluv o snížení a likvidaci jaderných zbraní pro každou účastněnou stranu (Uatom nedatováno).

Multilaterální spolupráce v oblasti nešíření jaderných zbraní byla vyjádřena formou různých konferencí a podpisů multilaterálních dohod. Hlavním dokumentem o nešíření jaderných zbraní je Smlouva o nešíření jaderných zbraní, podepsaná v roce 1968 a vstoupila v platnost v roce 1970. Tato smlouva je základním dokumentem procesu odzbrojení. Později se konaly konference k posouzení platnosti této smlouvy (Uatom nedatováno).

Spolupráce v jaderné oblasti není omezena pouze na jaderné zbraně. Také s rozvojem technologií získává stále větší význam využívání jaderných technologií v energetice (Elektronnyj fond pravovyh i normativno-techničeskich dokumentov nedatováno c).

2. Historická zkušenost SSSR a současná fáze vývoje vztahů mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky.

Ruské zájmy v Africe začínají ještě před vznikem SSSR. Většina území afrického kontinentu však v období carského Ruska byla v koloniální závislosti, což ztěžovalo navázání vztahů ruského státu s těmito územími, navzdory tomu se ale Ruská říše snažila navázat diplomatické vztahy s africkými zeměmi. (Giles 2013: 2–3; Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija nedatováno). Po revoluci v roce 1917 se vztahy SSSR a zemí Afriky nevyvíjely do různých směrů či oblastí. Téměř jedinou formou spolupráce se stala Komunistická internacionála, která vznikla v roce 1919 (Antošin 2012: 16; Cefkin 1975: 68; Arkhangelskaya 2013: 62). V praxi se tento orgán používal k šíření myšlenky komunismu a podpoře revolučního myšlení v boji proti imperialismu (Antošin 2012: 16–17; Cefkin 1975: 68).

Během existence Sovětského svazu byly vztahy se zeměmi Afriky důležitou součástí zahraniční politiky SSSR. V různých oblastech, zejména v politických, ekonomických, vzdělávacích, kulturních a vojensko-technických, byly navázané vazby s mnoha zeměmi tohoto regionu. Důraz byl kladen na ekonomickou a na technologickou oblast spolupráce (Mirošničenko 2021). Nejtěsnější spolupráce byla ustavena se zeměmi, které lze charakterizovat jako země socialistické orientace (Kuzmenko 2018; Arkhangelskaya 2013: 63).

Ve druhé polovině 20. století probíhaly dekolonizační procesy na území Afriky. V roce 1960 Valné shromáždění OSN přijalo Deklaraci o udělení nezávislosti koloniálním zemím a národům (OSN nedatováno b). V důsledku dekolonizace vznikly nové státy, kterým SSSR poskytoval komplexní podporu. Taková pomoc ze strany Sovětského svazu byla atraktivní pro mladé státy Afriky, protože ve své historii SSSR neměl stránku spojenou s kolonialismem v Africe (Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija nedatováno).

Od konce 60. let dochází k navázání kulturních vazeb mezi státy Afriky a SSSR. Dochází k podpisu dohod o kulturní spolupráci, otevření kulturních center (Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija nedatováno). Předávání zkušeností a úspěchů ve vědecké oblasti se projevuje v programech na výměnu učitelů v rámci dohody mezi školami, poskytováním stipendií zahraničním studentům, podepsáním

dohod o vzájemném uznávání rovnocennosti dokladů o vzdělání, což nakonec sloužilo jako pomůcka při výcviku (Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija nedatováno; Dejč 2009: 62–65). Spolupráci ve vědecké a akademické sféře také přispělo organizování konferencí a vědeckých expedic do Afriky, jako byla například komplexní týmová expedice SSSR v roce 1971 do Somálska, jejíž cílem bylo prozkoumat socioekonomické procesy v Somálsku a historii osvobozenického hnutí této země (Institut Afriki Rossijskoj akademii nauk nedatováno; Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija nedatováno).

Vojensko-technická oblast spolupráce v sovětsko-afričských vztazích nebyla oddělena od ekonomické stránky této otázky, protože jednou z hlavních oblastí obchodu SSSR s africkým regionem byla právě dodávka zbraní. Až do poloviny 70. let přibližně 40 % veškeré vojenské techniky a zbraní dodaných na území Afriky pocházelo ze Sovětského svazu. Také Sovětský svaz pomáhal při budování vlastních ozbrojených sil – národních armád (Tetekin 2018; Korend'asov 2017). K jejich přípravě bylo kromě dodávek zbraní potřeba i výcvik. K tomu bylo ze Sovětského svazu do afrických zemí vysláno několik tisíc specialistů, a to jak v civilních oblastech, tak v armádě (Tetekin 2018). Sovětský svaz poskytoval podporu při budování infrastruktury, ať se jednalo o průmyslová zařízení nebo o zařízení energetického průmyslu. SSSR tak poskytoval pomoc při výstavbě těchto zařízení, při nákupu a instalaci vybavení, při potřebě zboží pro jeho údržbu a také při přípravě kvalifikovaného personálu pro práci v takových zařízeních (Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija nedatováno).

Zahraniční obchodní vztahy SSSR v Africe, včetně těch v regionu severní Afriky, přinesly mezi lety 1960 až 1984 obrát až 5 miliard dolarů. Hlavními obchodními partnery v subsaharské oblasti pro SSSR byla Angola, Etiopie, Nigérie a Guinea. Hlavní kategorií zboží, které bylo dodáváno ze SSSR do zemí Afriky, byly výrobky spojené se strojírenstvím a s tím souvisejícím zbožím (Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija nedatováno; Piskoppel nedatováno). Kromě toho se ve velkém množství ze SSSR dodávala ropa, potraviny, ale i různé materiály a kovy. Pokud jde o dovozy ze zemí Afriky, tato oblast byla závislá přímo na státech, odkud se zboží dováželo (Piskoppel nedatováno).

Vztahy mezi Ruskem a zeměmi Afriky mají tedy počátek ještě před vznikem

Ruské federace jako státu. Ruská federace vznikla 26. prosince 1991 rozpadem Sovětského svazu. Jako stát-pokračovatel Sovětského svazu však Rusko zdědilo i vztahy s jinými zeměmi, včetně vztahů se státy afrického kontinentu (Kachur 2020: 10). Až do pádu Sovětského svazu vznikaly vztahy SSSR se zeměmi afrického kontinentu na základě společných ideologických a politických idejí, ekonomických programů, vojensko-technické spolupráce. A také vznikaly na základě vztahů v akademickém prostředí, které výrazně ovlivnily politickou stránku spolupráce těchto zemí (Arkhangelskaya 2013: 62; Kalika 2019: 17; Tetekin 2018).

Spolupráce SSSR s mnoha zeměmi subsaharské Afriky stejně jako i s celou Afrikou se na počátku 90. let rozpadla. Rozpad Sovětského svazu v roce 1991 výrazně ovlivnil celé Rusko, včetně jeho vztahů s africkým kontinentem. Po rozpadu SSSR Rusko téměř úplně opouští Afriku v politickém a zahraničněekonomickém smyslu. Neúspěch mise šíření myšlenky socialismu na pozadí hospodářské krize, která začala v 90. letech v Rusku, vede k tomu, že Rusko již nemůže ekonomicky podporovat africké země. To dopadlo zavřením 9 ruských ambasád, 3 konzulátů, mnohých obchodních kanceláří a kulturních středisek na území afrických států, snížením afrických zástupců na území Ruské federace - to vše bylo indikátorem ukončení spolupráce s africkými zeměmi (Arkhangelskaya 2013: 63; Pudovkin 2019; Dejč 2009: 54). Již na konci 90. let postupně začalo ožívání politických vztahů mezi Ruskem a africkými zeměmi na úkor dvoustranných setkání vůdců nebo zástupců těchto států s představiteli Ruska. To lze vidět zejména na příkladu z roku 2001, kdy představitelé mnoha afrických států přijeli do Moskvy na oficiální návštěvy. Obvykle takové schůzky skončily podpisem dohod a deklarací o principech přátelských vztahů nebo o strategickém partnerství. V ten rok tyto dohody byly podepsány se zeměmi Subsaharské Afriky, mezi kterými byly například: Nigérie (prezident Obasanjo a prezident Putin se setkali v březnu 2001), Guinea (v červenci Moskvu navštívil prezident Conte) nebo také Etiopie (v prosinci byl premiér Zenaoui na návštěvě v Moskvě) (Dejč 2009: 55–56). Ruský prezident Vladimir Putin uskutečnil v roce 2006 svou první návštěvu subsaharské Afriky, konkrétně Jihoafrické republiky. Během této návštěvy byla také podepsána řada dohod, včetně Smlouvy o přátelství a partnerství, která zahájila partnerství mezi Ruskem a Jihoafrickou republikou ve všech oblastech (Dejč 2009: 57; TASS 2016). Ruský

prezident Dmitrij Medveděv se v roce 2009 rozhodl také navštívit africké země, mezi které patřily tři země oblasti subsaharské Afriky: Angola, Namibie a Nigérie. Tyto cesty znamenaly oživení zájmu Ruska o spolupráci se zeměmi Afriky, zejména se zeměmi subsaharské Afriky, a také nastartovaly posílení bilaterálních vztahů Ruska se zeměmi tohoto regionu (TASS 2016; Arkhangelskaya: 63; Dejč 2009: 57). Postupně se začaly budovat politicko-diplomatické vztahy mezi Ruskem a africkými zeměmi a již v roce 2011 byly navázány diplomatické styky se všemi zeměmi Afriky (Arkhangelskaya 2013: 68).

Podle názoru badatele Arnaud Kalika, je návrat Ruska k africkému vektoru v zahraniční politice po roce 2014 vysvětlen třemi faktory: západním sankčním režimem kvůli připojení Krymu v roce 2014, vstupem v platnost nové regionální ekonomické organizace Eurasijské hospodářské unie a vojenskými operacemi v Sýrii v roce 2015 (Kalika 2019: 6; Jevrazijskij ekonomičeskij sojuz nedatováno). Na pozadí těchto tří argumentů a rozporuplných názorů na mnohé otázky mezi Ruskem a západními zeměmi, Rusko hledá nové partnery v ekonomické oblasti (Kalika 2019: 6–7). Mezi hlavními investičními projekty realizovanými ruskými společnostmi na území členských států Subsaharské Afriky lze uvést: společnost "ALLROSA", jejíž spolupráce s těžebními společnostmi v Angole začala v roce 1993 a i nadále se rozvíjí, například budováním podniku pro průzkum oblasti v Botswaně a Zimbabwe; společnost "Rosatom", která spolupracuje s Nigérií na výstavbě jaderného reaktoru; investiční projekt ruské společnosti "Renova", jež se zabývá průzkumem zlata a uranu, stejně jako těžbou manganové rudy v Jižní Africe, Mosambiku a Gabonu (Kommersant 2019).

Kromě navázání diplomatických vztahů na bilaterální bázi, je multilaterální spolupráce mezi Ruskou federací a zeměmi afrického regionu vyjádřena v první řadě komunikací a spoluprací RF s regionálními sdruženími a zejména s Africkou unií (Kulkova 2019; Arkhangelskaya 2013: 68). Africká unie je nástupcem Organizace africké jednoty a sdružuje země afrického kontinentu. Hlavními cíli OAJ byl boj proti apartheidu a osvobozenecký boj zemí kontinentu. Zato cíle Africké unie jdou za rámec cílů OAJ a jsou zaměřeny na rozšíření spolupráce zemí Afriky se zeměmi mimo africký kontinent s cílem rozvíjet Afriku jako region a zejména rozvíjet její ekonomický potenciál (African Union nedatováno). Kromě toho RF spolupracuje také s regionálními

organizacemi: se Southern African Development Community (SADC), s The Economic Community of West African States, s The East African Community (EAC) (Arkhangelskaya 2013: 68; Dejč 2009: 61). Tyto spolupráce umožňují posílit politické vazby mezi oběma zeměmi v různých oblastech, například v akademické sféře. V rámci pomoci SADC tak Rusko přidělilo 14 stipendií z ruských vysokých škol. Podobná politika se provádí v rámci pomoci při přípravě odborníků (Dejč 2009: 61).

Kromě spolupráce s organizacemi, se multilaterální formát spolupráce Ruska a států Afriky koná od roku 2019 ve formátu summitu "Rusko-Afrika". Podobný formát fóra mezi Ruskem a zeměmi afrického kontinentu se konal toho roku poprvé. Na fóru se sešli hlavy států a zástupci 54 afrických států (Kortunov 2020: 7). Tento formát setkání autorit z obou zemí, Ruska i Afriky, je plánován průběžně. Konání tohoto summitu je naplánováno jednou za 3 roky, tudíž druhý summit by se měl konat v roce 2022 (Kortunov 2020: 10). Výsledkem summitu je podepsání Deklarace, která odráží cíle pro další rozvoj rusko-africké spolupráce ve všech oblastech. Členské státy se mimo jiné dohodli na vytvoření Fóra partnerství pro koordinaci spolupráce, na posílení interakce mezi africkými státy a zeměmi BRICS. Dále se dohody týkaly také vybudování společného potenciálu čelit teroristické hrozbě, podpory režimu světového obchodu podle pravidel WTO, podpory ruských a afrických podnikatelů, přijímání opatření ke zvýšení obrátu mezi regiony, dodržování mezinárodního práva v souladu s Chartou OSN a v neposlední řadě provádění společné práce k zastavení militarizace kosmického prostoru. Deklarace obsahuje 47 bodů o dohodách Ruské federace a zástupců afrických států v rámci summitu (SAMMIT I EKONOMIČESKIJ FORUM ROSSIJA-AFRIKA nedatováno).

Přítomnost Číny v Africe dnes ovlivňuje i spolupráci Ruska a subsaharských afrických zemí. Vztahy Ruska a Číny v tomto směru stojí za zvážení z několika stran. Spolupráce Ruska a Číny v africkém směru je v této věci podmíněna společnými zájmy obou stran. Africký region je pro RF i Čínu důležitým strategickým prostředníkem k dosažení vlastních zájmů. K tomu obě strany potřebují stabilitu daného regionu, aby s ním mohly vytvářet politické a ekonomické vazby. Světové společenství se v posledních letech potýká s teroristickými hrozbami světové bezpečnosti a neméně aktuální je tento problém i z pohledu Afriky. Rusko a Čína proto musí koordinovat své kroky v boji proti

terorismu, protože tento problém ohrožuje také stabilitu afrického regionu (Cajzer 2021: 59). Konkurence Ruska a Číny na africkém kontinentu však stále existuje. V první řadě jde o konkurenci v obchodní a ekonomické oblasti (Cajzer 2021: 59). Po dlouhou dobu je Čína největším vývozcem na území afrického regionu. Hlavními články jeho exportu jsou elektronika a vybavení. Přitom 17,5 % afrického dovozu připadá na čínské výrobky. Obchodní obrat Ruska a zemí subsaharské Afriky v roce 2017 činil 3 miliardy dolarů, což je nesrovnatelné s obratem Číny a Afriky, který činil 56 miliard dolarů za tentýž rok. Z tohoto pohledu je zřejmé, že Čína je pro africké země ve srovnání s Ruskou federací důležitějším partnerem (Spivak 2019). I přes to, že do určité míry je konkurence mezi Čínou a Ruskem v této oblasti přítomna, je stále obtížné mluvit o konkurenci jako takové, protože oba státy sledují různé cíle v africkém ekonomickém a obchodním směru (Arkhangelskaya 2013: 70). V oblasti vojensko-technické spolupráce Rusko předběhlo Čínu, protože dodávky zbraní byly v době SSSR jednou z klíčových forem spolupráce se zeměmi subsaharské Afriky (Tetekin 2018; Korend'asov 2017). Země subsaharské Afriky jsou stále orientovány na nákup zbraní a vojenské techniky z Ruska, což mu dává výhodu oproti konkurenci v této oblasti, protože kromě hlavních nákupů zbraní se servis techniky také zabývá dodáváním, což činí obrat asi 2 mldr. rublů každý rok (Chetagurov 2017).

3. Vybrané případové studie vztahu Ruska s konkrétními státy

Tato kapitola se zabývá spoluprací Ruska v moderním období s konkrétními státy. Jako konkrétní příklady jsou vybrány státy Subsaharské Afriky – Mosambik a Jihoafrická republika. Na příkladu státu Mosambik se ukazuje ruské použití metod spolupráce v praxi v oblasti vojensko-technické spolupráce. Na příkladu Jihoafrické republiky se ukazuje použití metod spolupráce v jaderné oblasti v praxi.

3.1 Vojenská spolupráce Ruské federace a Mosambikem

Vojenská spolupráce Ruska a Mosambiku začala již v dobách Sovětského svazu. V 60. letech minulého století Sovětský svaz podporoval marxistickou organizaci Frelimo v boji proti portugalskému kolonialismu (ProQuest 2019). Boj za nezávislost Mosambiku na Portugalsku trval od roku 1964 až do roku 1975, kdy Mosambik získal status nezávislého státu (Šaryj 2009: 152–153). Ve stejném roce byly navázány diplomatické vztahy mezi Mosambikem a Sovětským svazem (ProQuest 2019).

Během boje Mosambiku za nezávislost mu poskytoval SSSR pomoc, která spočívala většinou ve vybavení mosambických lidových osvobozeneckých sil. Toto vybavení tvořily zbraně a vojenská technika. Tyto dodávky byly prováděny na základě dvoustranných dohod. Objem dodávek zbraní v období bojů za nezávislost v Mosambiku činil přibližně 2 miliony rublů (Šaryj 2009: 152). Od vzniku nezávislosti se v Mosambiku začala dále rozvíjet vojensko-technická spolupráce mezi SSSR. Výměna vojenských delegací byla jednou z forem spolupráce Sovětského svazu a Mosambiku v prvních letech jeho nezávislosti. Jedním z nejdůležitějších kooperativních setkání byla návštěva prvního náměstka ministra obrany SSSR v Mosambiku. Jeho schůzka s prvním prezidentem Mosambiku Samorem Machelem skončila řadou dohod o rozsahu budoucí spolupráce. Jedním z bodů těchto dohod bylo vytvoření ozbrojených sil v Mosambiku (Šaryj 2009: 154).

Dodávka zbraní a vojenské techniky byla také jednou z klíčových forem vojensko-technické spolupráce SSSR a Mosambiku. Nicméně, vzhledem k nedostatku odborníků v Mosambiku, kteří byli schopni správně provozovat a obsluhovat techniku, sovětszí letci a specialisté se museli účastnit těchto procesů. Z tohoto důvodu byly dohody o koupi takové techniky doprovázeny dodatkem o pomoci sovětských odborníků o provozu, údržbě a opravách této techniky (Šaryj 2009: 150–152).

Výcvik lidí pro službu v mosambické armádě probíhal také s podporou SSSR. K tomu byly vytvořeny vojenské školy na území samotného Mosambiku nebo příprava probíhala ve vojenských školách socialistických zemí. V Mosambiku se takové velitelsko-politické vojenské výcvikové zařízení nacházelo ve městě Nampula. Výcvik probíhal také ve speciálních výcvikových centrech pro specialisty nižších vojenských hodností. K výuce na vojenských školách byli pozváni sovětsí vojenští poradci, odborníci i tlumočníci. Je pozoruhodné, že kromě svých hlavních povinností učitele, museli často Sověti plnit povinnosti externích vojenských odborníků pro důstojníky mosambické armády, vysvětlovat v praxi organizaci služby vojáků či se podílet na doprovodných aktivitách při práci s podřízenými (Šaryj 2009: 152).

Po rozpadu SSSR se zahraniční politika Ruska orientovala na jiné země. Návrat Ruska v rámci vojensko-technické spolupráce do Mosambiku po dlouhé absenci začíná pomalu od roku 2015. Právě v tomto roce dochází k podpisu dohody mezi vládou Ruské federace a vládou Republiky Mosambik o vojensko-technické spolupráci. Na základě mezinárodních norem obě vlády podepsaly dohodu o provádění vojensko-technické spolupráce v různých oblastech: v oblasti dodávek zbraní a vojenské techniky, jejího provozu a údržby, v oblasti společného vývoje a výroby různých produktů pro obranné účely, v oblasti realizace společných projektů v tomto směru spolupráce, v oblasti výcviku specialistů, jakož i v oblasti poskytování vojensko-technické pomoci (Elektronnyj fond pravovych i normativno-techničeskich dokumentov nedatováno b). Tato dohoda byla podepsána 22. prosince 2015 a vstoupila v platnost v roce 2016 (ProQuest 2017). K praktickému uplatnění této dohody došlo v roce 2018. Šéf mosambického ministerstva zahraničí José Pašek před svou návštěvou Ruska řekl, že v té době Mosambik a Rusko diskutovaly o zakázkách této dohody z hlediska toho, co je pro Mosambik nezbytné. Zmínil však, že jde především o přípravu vojenských specialistů a nákup vybavení (InvestFuture 2018).

Od roku 2017 platí také dohoda mezi Ruskem a Mosambikem o povolení ruských vojenských plavidel kotvit v přístavech Mosambiku. Největší počet současně kotvených ruských válečných lodí v přístavech Mosambiku je podle této dohody sedm válečných lodí. Současně dochází k zjednodušení vízového režimu pro vojáky sloužící na těchto lodích. Kromě toho dohoda také umožňuje, aby lodě z bezpečnostních důvodů podnikly

vojenské akce ve vodách Mosambiku, pokud hrozí lodím nebezpečí. Také členové posádky budou v případě porušení mosambických zákonů potrestáni podle zákonů Ruské federace (Kachur 2020: 46). Kromě podpisu Dohody vznikla v roce 2017 také mezivládní skupina pro vojenskou spolupráci Ruska a Mosambiku, která mapovala důležité oblasti vojensko-technické spolupráce (Kachur 2020: 46; Lazurnaja 2018).

Problém terorismu na území Mosambiku zůstává aktuální. Neschopnost mosambické armády vypořádat se s teroristickými a islámskými radikálními skupinami přiměla mosambickou vládu požádat o pomoc Ruska (Sukhankin 2020: 24). Během své návštěvy na konferenci o mezinárodní bezpečnosti v Moskvě se mosambický ministr obrany generál Atanaziu Salvador Mtumuke vyjádřil zájem Mosambiku o přítomnost ruských vojenských poradců na mosambickém území (Lazurnaja 2018). A to i přes to, že později Rusko popřelo svou vojenskou přítomnost v Mosambiku, když se v západních médiích objevila informace o ruských soukromých vojenských žoldácích, kteří se ocitli na území této země (Sukhankin 2020: 24–25). Objevily se informace, že Rusko tímto způsobem vytváří stálou námořní základnu na území Mosambiku (Sukhankin 2019). I přes popření své vojenské přítomnosti bylo pro Rusko stále výhodné, že do Mosambiku přijeli právě ruští žoldáci. Protože tato skutečnost znamenala, že oni obešli ostatní zahraniční konkurenty a znovu ukázali, že Rusko se vrací do Afriky (Sukhankin 2020: 25).

3.2 Spolupráce Ruské federace a Jihoafrické republiky v jaderné oblasti

V roce 2010 mezi Ruskem a Jihoafrickou republikou začala jednání o jaderné a energetické dohodě. V důsledku krize, která se začala v roce 2008 kvůli nedostatku výrobní infrastruktury a zhoršení již té existující v Jihoafrické republice, vedení státu si uvědomilo, že je potřeba zlepšit dodávky elektřiny v zemi, protože tento faktor brzdí hospodářský růst státu. To sloužilo jako impulz pro spolupráci mezi Jihoafrickou republikou a Ruskem v oblasti jaderné a energetické spolupráce (Mpungose 2019).

V roce 2014 byla podepsána Dohoda o spolupráci v oblasti jaderné energetiky mezi vládou Ruské federace a vládou Jihoafrické republiky. Podepsaná smlouva potvrzuje, že se strany dohodly na společném procesu stavby jaderné elektrárny stejně jako na vzájemně prospěšné spolupráci v jiných oblastech jaderného průmyslu, včetně

výstavby ruské technologie multifunkčního výzkumného reaktoru, pomoci s rozvojem infrastruktury jaderného průmyslu v Jihoafrické republice a školení jihoafrických odborníků na ruských univerzitách (Elektronnyj fond pravovych i normativno-techničeskich dokumentov nedatováno c).

Většina afrických zemí si z finančního hlediska nemůže dovolit výstavbu jaderných elektráren. Nicméně pouze 4 státy kontinentu do roku 2020 si mohly tento nákladný projekt dovolit, včetně Jižní Afriky (Luzin 2020). V roce 2016 byla ze strany Jihoafrické republiky vyhlášena sbírka návrhů na výstavbu jaderných elektráren od různých společností. Svou žádost včetně podala i ruská společnost Rosatom (Vedomosti 2017). Spolupráce při výstavbě jaderných elektráren mezi Ruskem a Jihoafrickou republikou na základě podepsané dohody měla začít v rámci spolupráce Jihoafrické republiky a ruské společnosti Rosatom. Soud v západokapské provincii Jižní Afriky však platnost dohody Jihoafrické republiky s Rosatomem zrušil, a navíc zrušil ilegálně podepsanou dohodu mezi Jihoafrickou republikou a Ruskem o spolupráci v oblasti jaderné energetiky. Tím se vlastně minimalizuje jaderný program Jihoafrické republiky (Burmistrova 2017).

Později Jihoafrická republika oficiálně oznámila ukončení programu na výstavbu jaderných elektráren. Oznámil to jihoafrický prezident Cyril Ramafosa na summitu BRICS v Johannesburgu. Za důvod takového rozhodnutí označil nedostatek financí na realizaci výstavby jaderných elektráren. Poznamenal však, že pokud se ekonomická situace v Jihoafrické republice v budoucnu změní, bude realizace tohoto projektu možná. Autoři článku poukazují na to, že příčina ukončení programu může být politická, nikoli ekologická, jak bylo uvedeno dříve (Burmistrova 2017), a také ne finanční, kterou vyjádřil prezident Ramafosa. Důvodem mohl být boj opozice proti tehdejšímu jihoafrickému prezidentovi Jacobovi Zumovi. (Dzaguto 2018).

Kromě výstavby jaderných elektráren se v oblasti mezinárodní jaderné spolupráce zemí najde i prostor pro uplatnění jaderných technologií v neenergetickém sektoru. Společnost, která je součástí Rosatomu, "Rosatom Healthcare" společně s jihoafrickou společností pro atomovou energii NECSA, uzavřely dohodu o jaderné spolupráci s aplikací jaderných technologií v oblasti medicíny. Předpokládá se, že tato spolupráce bude použita pro diagnostiku a léčbu rakoviny. Přitom využití těchto

technologií bude dostupné nejen na území Afriky, ale i na dalších kontinentech. Dohoda o spolupráci byla podepsána v rámci summitu BRICS v Johannesburgu. V plánu je také vytvoření rozpuštěných reaktorů pro výrobu radionuklidů. Podobné jaderné reaktory mají malou velikost a malou kapacitu, ale používají se v oblasti jaderné medicíny (SKC Rosatom nedatováno; RIA Novosti 2019).

Závěr

Africký vektor zahraniční politiky SSSR a následně i Ruské federace nebyl nikdy jednoznačný. Ruská federace zdělila od Sovětského svazu dostatečně rozvinuté vztahy se zeměmi afrického kontinentu. Historie vztahů SSSR s mnoha zeměmi Afriky lze podmíněně rozdělit do tří fází: podpora národně-osvobozeneckých hnutí; aktivní vojensko-politická spolupráce po dobytí africkými státy nezávislosti; a nakonec praktický odchod Ruska z kontinentu.

Vztahy Ruska a afrických zemí, zejména zemí subsaharského regionu – za období SSSR, v období rozpadu Sovětského svazu a vzniku Ruské federace – v posledních letech zažívaly vzestupy a pády, vztahy tak připomínají horské dráhy. Aktivní spolupráce mezi zeměmi byla nahrazena tichem na úrovni jakýchkoli vztahů a spojení po mnoho let. Během existence Ruské říše vztahy či jakákoliv jiná spolupráce mezi oběma regiony ve skutečnosti neprobíhaly vzhledem ke koloniálnímu statusu většiny afrických zemí. V období Sovětského svazu byly vztahy s africkými zeměmi na velmi dobré úrovni. Diplomatické vztahy byly stanoveny s většinou afrických států. Během nepřítomnosti Ruska v tomto regionu se africké země naučily zvládat problémy s pomocí podpory jiných zemí. V důsledku toho si země začaly vybírat lepší podmínky pro sebe, čímž přispěly k vytvoření této soutěže mezi západními zeměmi a zeměmi na východě. Dnešní období vztahů mezi Ruskem a subsaharskými zeměmi Afriky však lze charakterizovat jako návrat Ruska do Afriky.

Cílem této práce je zkoumat vztahy mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky v posledních letech, pokud jde o posílení spolupráce mezi těmito zeměmi v různých oblastech mezi lety 1991 a 2020. Z mého pohledu se mi podařilo dosáhnout stanoveného cíle. Tato práce se zabývá vztahy mezi Ruskem (v minulosti Sovětským svazem) a zeměmi afrického kontinentu, s prohloubením ve studiu vztahů se zeměmi Subsaharského regionu. Intenzifikace vztahů mezi zeměmi probíhá prostřednictvím organizace spolupráce mezi těmito zeměmi. Z tohoto důvodu byly řešeny různé formy, mechanismy mezinárodní spolupráce a oblasti jejich použití, které by se daly použít pro zkoumání vztahů mezi státy subsaharské Afriky a Ruskem.

Obrovské množství forem spolupráce v různých oblastech, od politické oblasti až do oblasti jaderné energetiky, které umožňují zlepšování vztahů mezi Ruskem a zeměmi

Subsaharské Afriky, říká, že Afrika jako region přestává být pouze dodavatelem surovin a regionem pro prodej hotových výrobků. Ano, tento region je jedním z hlavních oblastí pro dodávky minerálních surovin na světový trh, ale spolupráce se zeměmi tohoto regionu tím není omezena. Spolupráce v oblasti kultury a vzdělávání, kulturní ovlivňování, to je právě základ té "měkké síly", která může Rusku poskytnout výhodu v Africe na mnoho let. Takto si tvoří budoucí africkou technickou a politickou elitu, která bude vůči Ruské federaci velmi loajální. Bohužel vzhledem k nedostatečné dostupnosti některých zdrojů nebyly dostatečně prozkoumány všechny oblasti mezinárodní spolupráce a formy této spolupráce.

Jednou z klíčových otázek stanovených v úvodu této práce bylo: jak ovlivnila zkušenost spolupráce SSSR s africkými zeměmi spolupráci Ruské federace s těmito státy? Absence spolupráce mezi Ruskem a africkými zeměmi po rozpadu SSSR dlouhodobě ovlivnila tempo, kterým se Rusko v daném časovém období „vrací“ na africký kontinent. SSSR především z ideologických a politických důvodů v období dekolonizace Afriky uskutečnil kolosální finanční podporu africkým zemím, často zadarmo. Důležitým faktorem je také absence v ruských a sovětských politiků na účasti v procesu kolonizace Afriky a také pomoc v boji za nezávislost mnoha zemí tohoto regionu. To vše umožnilo získat důvěru a důvěryhodnost u místních vůdců nově vzniklých států. Z mého pohledu s návratem ruské zahraniční politiky do afrického směru se dokázal obraz SSSR v afrických zemích, který pomáhal a podporoval, obnovit v poměrně krátké době diplomatické vztahy se všemi zeměmi regionu. Právě obnovení diplomatických vztahů je základem pro rozvoj mezinárodní spolupráce mezi zeměmi, které následně slouží pro zlepšení vztahů v budoucnosti.

Další klíčovou otázkou položenou v úvodu práce bylo: jak probíhala spolupráce mezi těmito státy v období po rozpadu Sovětského svazu a jaký to mělo vliv na geopolitickou situaci obou regionů? Jak již bylo řečeno výše, vzhledem ke svým vnitřním problémům v důsledku rozpadu SSSR Rusko skutečně opustilo Afriku, což umožnilo obsadit toto místo jiným aktérům jako je například Čína. Dosud je to právě Čína, která je největším obchodním partnerem afrických zemí. Nicméně k dnešnímu dni lze konstatovat, že Rusko a Čína jsou spíše spojenci v africkém vektoru zahraniční politiky než konkurence, protože z ekonomického hlediska používají různé výklenky

obchodu s Afrikou, což snižuje potřebu soutěžit mezi sebou. Nicméně je pro oba státy výhodnější udržovat stabilitu tohoto regionu, takže spolupráce v africké destinaci na bilaterální úrovni nebo na úrovni mezinárodních organizací je důležitým bodem ve vztazích s Čínou pro Rusko.

Poslední klíčovou otázkou položenou v úvodu práce bylo: jaké jsou perspektivy ve vztazích mezi Ruskem a zeměmi subsaharské Afriky na pozadí spolupráce v různých oblastech? Afrika se opět stává jedním ze zahraničně-ekonomických a politických priorit Ruska, což umožňuje dále rozvíjet vzájemně prospěšnou spolupráci mezi Ruskem a africkými zeměmi. Bohužel hlavní prioritou pro Rusko v Africe jsou země severní Afriky. Před Ruskem teď stojí úkol nejen rozvíjet vztahy se severem Afriky, ale také aktivně rozvíjet spolupráci v různých oblastech a s jinými zeměmi afrického kontinentu. Zájmům Ruska odpovídá aktivnější orientace na spolupráci s regionem Subsaharské Afriky. Předpoklady k tomu jsou dostupnost mechanismů rusko-africké spolupráce, potenciální schopnost v krátkodobém horizontu přinést na úroveň rusko-afrických vztahů více interakce a vzájemná shoda názorů z hlediska otázek mezinárodní situace.

Seznam literatury

- Abramova, Irina – Fituni, Leonid (2015). Ekonomičeskaja privlekatelnost' i investicionnyj potencial regiona Afriki k jugu ot Sachary. *Problemy sovremennoj ekonomiki* 55 (3), s. 167–173.
- African Union (nedatováno). *About the African Union* (<https://au.int/en/overview>, 23.2.2021).
- Aksjonov, Artemij (2017). K voprosu o reformirovanii Sověta Bezopasnosti OON i opredelenii statusa prava věto. *Vestnik ekonomiki, prava i sociologii* 2017 (4), s. 125–129.
- Antošin, Aleksej (2012). ROSSIJA I AFRIKA (Jekatěrinburg: Izdatělstvo Uralskogo universitěta).
- Arkhangelskaya, Aleksandra (2013). Le retour de Moscou en Afrique subsaharienne? Entre héritage soviétique, multilatéralisme et activisme politique. *Afrique contemporaine* 4 (4), s.61–74.
- BBC (2017). Komu i počemu proščajet dolgi Rossija (<https://www.bbc.com/russian/features-41430127>, 11.3.2021).
- Burmistrova, Světlana (2017). Sud JUAR zablockiroval soglašenije s Rossijej o stroitelstvě AES. *RBC* 26. 4. 2017 (<https://www.rbc.ru/business/26/04/2017/59008fb59a7947a565925081>, 11. 4. 2021).
- But, Maxim (2019). Afrika vozvraščajet spisannyje Rossijej sovětskije dolgi perspektivnymi megaprojektami. *EKONOMIKA SEGODNJA* 23.10.2019 (<https://rueconomics.ru/vse-novosti>, 12.3.2021).
- Cajzer, Natalija – Chajfan, Lju (2021). Rossija i Kitaj v Afrikě: Dvustoronněje sotrudničestvo. In: Kortunov, Andrej – Ljaň, Sju a kol., *Rossijsko-kitajskoje sotrudničestvo v Afrikě* (Moskva: NP RSMD), s. 59–68.
- Cefkin, J. Leo (1975). The USSR and Africa. *Africa Today* 22 (3), s. 67-69.
- Cohen, Tamara (2014). G8 becomes the G7 as leaders kick Russia out: It's not a big problem, says Putin's foreign minister. *Daily Mail* 25.3.2014 (<https://www.dailymail.co.uk/news/article-2588490/G8-G7-leaders-kick-Russia-Its-not-big-problem-says-Putins-foreign-minister.html>, 10.4.2021).
- Dejč, Taťjana – Kulkova, Olga (2009). Političeskoje vzaimodějstvije Rossii

s africkými stranami v éru globalizácii. In: Korend'asov, Jevgenij – Dejč, Tat'jana a kol., *Rossijsko-afrikan'skije otnošenija v uslovijjach globalizacii* (Moskva: PML Instituta Afriki RAN), s. 52–95.

Dzaguto, Vladimir – Dudina, Galina (2018). JUAR otkazalas ot novych AES. *Kommersant* 30. 7. 2018 (<https://www.kommersant.ru/doc/3700505>, 12. 4. 2021).

Elektronnyj fond pravovyh i normativno-techničeskich dokumentov (nedatováno b). SOGLAŠENIJE meždu Pravitelstvom Rossijskoj Federacii i Pravitelstvom Respubliki Mozambik o vojenno-techničeskom sotrudničestvě (<https://docs.cntd.ru/document/420333018>, 12.4.2021).

Elektronnyj fond pravovyh i normativno-techničeskich dokumentov (nedatováno c). Soglašenije meždu Pravitelstvom Rossijskoj Federacii i Pravitelstvom Južno-Afrikan'skoj Respubliki o strategičeskom partňorstvě i sotrudničestvě v oblasti atomnoj energetiky i promyšlennosti (<https://docs.cntd.ru/document/420234777>, 7. 4. 2021).

Elektronnyj fond pravovyh i normativno-techničeskich dokumentov (nedatováno). *Děklaracija o principach družestvennyh otnošenij i partnerstva meždu Rossijskoj Federaciej i Južno-Afrikan'skoj Respublikoj* (<https://docs.cntd.ru/document/901742095>, 2.2.2021).

Federalnyj zakon č. 189-FZ, O federalnom bjudžetě na 2006, ve zněni od 26.12.2005.

Giles, Keir (2013). *RUSSIAN INTERESTS IN SUB-SAHARAN AFRICA* (Carlisle: STRATEGIC STUDIES INSTITUTE and U.S. ARMY WAR COLLEGE PRESS).

Chetagurov, Artur (2017). Vojenno-techničeskoje sotrudničestvo Rossii: gosudarstva Afriki. *ROSSIJSKIJ SOVĚT PO MEŽDUNARODNYM DĚLAM* 20.10.2017 (<https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/columns/geopolitics-arms-market/voenno-tekhnicheskoe-sotrudnichestvo-rossii-gosudarstva-afriki/>, 16.3.2021).

Institut Afriki Rossijskoj akademii nauk (nedatováno). Ekspidicionnyje i polevyje issledovanija (<https://www.inafran.ru/node/6>, 20.3.2021).

InvestFuture (2018). Mozambik nameren zakupit' u Rossii oružije (<https://investfuture.ru/news/id/mozambik-nameren-zakupit-u-rossii-oružije>, 15.4.2021).

Jevrazijskij ekonomičeskij sojuz (nedatováno). JEVRAZIJSKIJ EKONOMIČESKIJ SOJUZ (<http://www.eaeunion.org/#about>, 22.4.2021).

Kachur, Dzvinka (2020). *Russia's Resurgence in Africa: Zimbabwe and Mozambique* (Johannesburg: South African Institute of International Affairs).

Kalika, Arnaut (2019). Russia's "Great Return" to Africa?. *Russie.Nei.Visions* 2019 (114), s. 5–25.

Kamara, Išáka – Rakačev, Vadim (2018). Afrikanskije studenty v Rossii: osobennosti socialnoj adaptaci i vzaimootnošenija s ponimajuščim obščestvom. *Južno-rossijskij žurnal sociálních nauk* 19 (4), s. 164–179.

Kočova, Aniset (2020). Kompetenci Afriki. Čto Afrika možet předložit' Rossii i miru? In: Kortunov, Andrej – Kočova, Aniset as kol., *Afrika – Rossija+: dostiženija, problemy, perspektivy* (Moskva: NP RSMD), s. 13–29.

Kommersant (2019). Krupnějšije rossijskije projekty v Afrikě (<https://www.kommersant.ru/doc/4134272>, 22.4.2021).

Koncepcija vněšněj politiki Rossijskoj Federacii č.Pr-1440, ve znění od 12.7.2008.

Korend'asov, Jevgenij – Kalinina, Ljudmila (2009). Osnovnyje tendencii rozvitija Rossii i stran Afriky v načale XXI věka v kontextě globalizacii. In: Korend'asov, Jevgenij – Dejč, Taťjana a kol., *Rossijsko-afrikanskije otnošenija v uslovijach globalizacii* (Moskva: PML Instituta Afriki RAN), s. 7–51.

Korend'asov, Jevgenij (2016). Rossijsko-afrikanskije otnošenija na novom startě. *Vestnik Rossijskogo univestitěta družby narodov* 2016 (2), s. 203–204.

Korend'asov, Jevgenij (2017). Rossija nastupajet na rynki vooruženij i vojennoj tehniki v Afrikě. *ROSSIJSKIJ SOVĚT PO MEŽDUNARODNYM DĚLAM* 11.5.2015 (<https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/rossiya-nastupaet-na-rynki-vooruzheniy-i-voennoy-tehniki-v-afrike/>, 20.3.2021).

Kortunov, Andrej – Cajzer, Natalija (2020). Vvedenije. In: Kortunov, Andrej – Kočova, Aniset a kol., *Afrika – Rossija+: dostiženija, problemy, perspektivy* (Moskva: NP RSMD), s. 7–11.

Krjukov, Eduard (2016). Vzaimootnošenija Rossii i Afriki: istorija, sovremennost', perspektivy. *Krasnaja vesna* (<https://rossaprimavera.ru/article/vzaimootnosheniya-rossii-i-afriki-istoriya-sovremennost-perspektivy>, 28.3.2021)

Krutikov, Jevgenij (2018). Rossija bez boja zanimajet Afriku 1.6.2018 (<https://ria.ru/20180601/1521817838.html>, 15.4.2021).

Kulkova, Olga (2019). Čto Rossija možet predložit' Afrike. *RSMD* 14.8.2019 (<https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/analytics/chto-rossiya-mozhet-predlozhit-afrike/>, 23.2.2021).

Kuzmenko, Viktorija (2018). „Oni budut v nas streljat“ Počemu SSSR tajno družil s Afrikoi i izbežal vojny s Kitajem. *Lenta.ru* 16.6.2018 (https://lenta.ru/articles/2018/06/16/cold_war/, 15.3.2021).

Larionova, Marina – Gorbunova, Jekaterina (2006). Vypolnėnija Rossijej objazatelstv, prinjatyh na sammitė „gruppy vosmi“ v 2005 g. V Gleniglse. *Vestnik meždunarodnyh organizacij: obrazovanije, nauka, novaja ekonomika* 1 (6), s. 6–25.

Lazurnaja, Jekaterina (2018). Mozambik zajavil o želanii prinjat' u sebja rossijskich vojnyh sovėtnikov. *NATION NEWS* 4. 4. 2018 (<https://nation-news.ru/358029-mozambik-zayavil-o-zhelanii-prinyat-u-sebja-rossiiskikh-voennykh-sovetnikov>, 16. 4. 2021).

Luzin, Pevl (2020). Afrikanskij projekt „Rosatoma“. *Riddle* 20. 2. 2020 (<https://www.ridl.io/ru/afrikanskij-proekt-rosatoma/>, 10. 4. 2021).

Milner, Helen (1992). International theories of cooperation among nations: Strengths and Weaknesses. *World Politics* 44 (3), s. 466–496.

Mirošničenko, Kristina – Mandrykina, Irina (2021). Rossija – Afrika: starzje družja i perspektivnzje partnory. *TASS* 4.2.2021 (<https://tass.ru/ekonomika/10621831>, 15.3.2021).

Mpungose, Luanda – Chkoniya, Anna-Maria (2019). BRICS energy co-operation: Why Russia and South-Africa still need each other. *DAILY MAVERICK* 27.2.2019 (<https://www.dailymaverick.co.za/article/2019-02-27-brics-energy-co-operation-why-russia-and-south-africa-still-need-each-other/>, 14. 4. 2021).

Nikuličev, Sergej (2009). Rossija i strany Afriky: ekonomičeskije otnošenija v načale XXI vėka. *Rossija i sovremennyj mir* 2009 (3), s. 135–146.

OON (nedátovano). *Dėklaracija o principach meždunarodnogo prava, kasajuščichsja družestvennyh otnošenij i sotrudničestva meždú gosudarstvami v sootvetstvii s Ustavom Organizacii Obedinennyh Nacij* (https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/intlaw_principles.shtml, 14.4.2021).

OSN (nedatováno b). Deklaracija o predostavljeni nezavisnosti kolonialnym stranam i narodam (https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/colonial.shtml, 16.3.2021).

Piskoppel, Ferdinand (nedatováno). SSSR. Vnešnja trgovla i vněšnje ekonomičeskije svjazi (<https://www.booksite.ru/fulltext/1/001/008/106/993.htm>, 19.3.2021).

Posolstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Južnaja Osetija (nedatováno). O roli Rossii (Sovětskogo sojuza) v stanovlenii nezavisnosti afrikanskich gosudarstv (https://rfsosetia.mid.ru/voprosy-dekolonizacii/-/asset_publisher/h52AezSD6sJI/content/o-roli-rossii-sovetskogo-souza-v-stanovlenii-nezavisnosti-afrikanskih-gosudarstv?inheritRedirect=false, 12.2.2021).

Pravitelstvo Rossijskoj Federacii v Respublikě Mozambik (nedatováno). O finansirovanii Nacionalnoj programy školnogo pitanija Mozambika (https://mozambik.mid.ru/rossia-mozambik/-/asset_publisher/DtbCVdp7AQ4w/content/o-finansirovanii-nacional-noj-programmy-skol-nogo-pitanija-mozambika?inheritRedirect=false, 24. 4. 2021).

ProQuest (2017). Russia plans to sell weapons to Mazambique (<https://search.proquest.com/docview/1862114500/F9A8D1F3473F42F6PQ/11?accountid=14965>, 12.4.2021).

ProQuest (2019). An Expanded Russian Interest in Northern Mozambique could be a New Game Changer (<https://search.proquest.com/docview/2304888570/F9A8D1F3473F42F6PQ/6?accountid=14965>, 12.4.2021).

Pudovkin, Jevgenij (2019). Rossija vključilas v borbu za Afriku. *RBK* 22.10.2019 (<https://www.rbc.ru/politics/22/10/2019/5d5be92b9a794730930998b5>, 2.2.2021).

Putevoditeli po rossijskim archivam (nedatováno). *Sojuz sovětských obščestv družby i kulturnoj svjazi s zaruběžnymi stranami (SSOD)*. 1958-1992 (<https://guides.rusarchives.ru/node/25092>, 23.3.2021).

Rasporjaženije Pravitelstva Rossijskoj federacii č. 691-r, O podpisanii Soglašenija meždu Pravitelstvom Rossijskoj Federacii i Pravitelstvom Respubliki Madagaskar ob ispolzovanii zadolžnosti Respubliki Madagaskar pered Rossijskoj Federacijej na celi finansirovanija projektov v oblasti razvitija na territorii Respubliki Madagaskar, ve

znění od 18.4.2015.

RIA Novosti (2019). Mežgosudarstvennaje otnošenija Rossii i JUAR (<https://ria.ru/20191023/1560054803.html>, 22. 4. 2021).

Ručkin, Alexander (2019). Export rossijskogo obrazovanija v strany Afriki: vyzovy i resursy razvitija. *Znanije. Ponimanije. Umenije* 2019 (2), s. 21–32.

Salamatov, Vladimir – Gubenko, Roman (2019). *Rossija i strany Afriky: dolgosročnoje torgovoje partňorstvo* (Moskva: Issledovatel'skij centr Meždunarodnaja torgovlja i integracija (ITI)).

SAMMIT I EKONOMIČESKIJ FORUM ROSSIJA-AFRIKA (nedatováno). Declaration of the First Russia-Africa Summit (<https://summitafrica.ru/en/about-summit/declaration/>, 2.4.2021).

SKC Rosatom (nedatováno). Rossija i JUAR budut sotrudničat' v jadernoj medicině (<https://www.skc.ru/press/news/item/4245184/>, 22. 4. 2021).

Spivak, Vita (2019). Russia and China in Africa: Allies or Rivals?. Carnegie Moscow Center 25.10.2019 (<https://carnegie.ru/commentary/80181>, 14.4.2021).

Sukhankin, Sergey (2019). Russia Prepares a Foothold in Mozambique: Risks and Opportunities. *The JAMESTOWN FOUNDATION* 15. 10. 2019 (<https://jamestown.org/program/russia-prepares-a-foothold-in-mozambique-risks-and-opportunities/>, 16. 4. 2021).

Sukhankin, Sergey (2020). Russian Private Military Contractors in Sub-Saharan Afrika: Strengths, Limitations and Implications. *Russie.Nei.Visions* 2020 (120), s. 5–30.

Šaryj, Valerij (2009). Vojennoje sotrudničestvo sovětskogo Sojuza s byvšimi portugalskými kolonijami v 70-80 gg. XX věka. *Armija i obščestvo* 2009 (2), s. 149–154.

TASS (2016). Rossijskije ekonomičeskije projekty v Afrikě. Dosje (<https://tass.ru/info/3237697>, 21.3.2021).

TASS (2019). *V MER rasskazali, kakije tovary sostavljajut osnovu eksporta Rossii v Afriku*

(<https://tass.ru/ekonomika/7003537#:~:text=%D0%9D%D0%B0%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D0%B5%20%D0%BF%D0%BE%D0%BF%D1%83%D0%BB%D1%8F%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%BC%D0%B8%20%D1%80>

%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%BC%D0%B8%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B8%2C%20%D1%8D%D0%BA%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%B8%D1%80%D1%83%D0%B5%D0%BC%D1%8B%D0%BC%D0%B8,%D0%BC%D0%B0%D1%88%D0%B8%D0%BD%D1%8B%2C%20%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%B5%20%D0%B8%20%D1%82%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%81%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D0%BD%D1%8B%D0%B5%20%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%B0, 10.4.2021).

Tetekin, Vjačeslav (2018). Zelenyj svět afrikanskomu ekspresu. *Vojenno-promyšlennyj kurjer* 10.12.2018 (<https://www.vpk-news.ru/articles/46914>, 29.3.2021).

Uatom (nedatováno). Meždunarodnoje sotrudničestvo v sfere nerasprostranjenja (<https://www.uation.org/ru/rezhym-nerasprostranenyja-2/mezhdunarodnoe-sotrudnychestvo-v-sfere-nerasprostranenyja>, 23. 2. 2021).

UNITED NATIONS (nedatováno). Peacebuilding Commission (<https://www.un.org/securitycouncil/content/repertoire/peacebuilding-commission>, 2.3.2021).

Vedomosti (2017). „Rosatom“ podtverdil interes k tenderu JUAR na stroitelstvo AES (<https://www.vedomosti.ru/business/news/2017/01/24/674676-rosatom-yuar-aes>, 10. 4. 2021).

RESUMÉ

The purpose of this work was to study the relations between Russia and the countries of Sub-Saharan Africa. The selected period for the consideration of relations between the countries from 1991 to 2020 is due to the period of the existence of the Russian Federation. To study relations at the present stage, it was necessary to consider relations from the point of view of historical perspective. Since the intensification of international relations presupposes international cooperation, this paper examines the various forms of cooperation in various fields. First of all, the areas of political and diplomatic, economic and military-technical areas are considered. The nuclear field of international cooperation and the academic field of cooperation are also considered. The practical application of military-technical cooperation and nuclear cooperation was also considered on the example of specific States. Military-technical cooperation is considered on the example of cooperation between the Russian Federation and the Republic of Mozambique, and nuclear cooperation on the example of cooperation between Russia and the Republic of South Africa.